

A) Okruhy otázek k SZZk (Mgr.) - tematické okruhy z dějin náboženství

JUDAISMUS

1) Vývoj židovské “kanonické” literatury

Otázka židovského kánonu (*Palestinský a Alexandrijský kánon*); *sidur* (modlitební sborník); vysvětlí pojmy *Aškenáz* (aškenazské komunity), *Sefarad* (sefardské komunity), *Edot ha-mizrach* (východní komunity) v návaznosti na jejich literární produkci (“kanonickou” literaturu), historický vývoj a geografické rozložení židů.

2) “Tóra” její pojetí v židovské tradici

Pojem *Sefer tora*; význam a interpretace; Interpretace **rabínská** - *midraš*, (*Šlomo ben Jicchak*); **racionalistická** - *Průvodce zbloudilých* (*Moše ben Majmon*); **mystická** - *Sefer Zohar*, *Abraham Abulafia*; *Sefer kuzáři* (*Jehuda Ha-Levi*) “Zjevení na Sinaji” (*Maamad har Sinaj*) v polemice s křesťanskou a islámskou tradicí; *Stezka Tóry* – (*Maharal*); *Traktát Theologicko-Politický* (*Baruch Spinoza*).

3) Význam šabatu v židovské tradici a halacha

Vysvětlí vývoj *halachy* na příkladu *šabatu*; charakteristika: *micvot*, *Mišna*, *Talmud*, *Responsa* (*šeelot utešuvot*), *kodexy*: *Mišne Tóra*; *Šulchan aruch* (*Kicur Šulchan aruch*); pojetí *šabatu* u A. J. Heschela.

4) Racionalistická tradice versus mystická tradice (kabala)

Šlošah asar ikarim - 13 článků víry jejich význam, důvod formulace a platnost; modlitby (v *siduru*): *“Jigdal”*, *“Ani maamin”* a *Sefer zohar* a *Průvodce zbloudilých* (*Moše ben Majmon*); *Abraham Abulafia*.

5) Židovské osvícenství

Předpoklady, důvody vzniku, působení a význam *Mosese Mendelsohna* a *Salomona Maimona* v kontextu kontroverze s tradičním judaismem (*Chatam Sofer*) a *Immanuelem Kantem*; **Chasidismus**: důvody vzniku, *Baal Šem Tov*, *Nachman mi Braslav*, *Šneur Zalman z Ljady*; kontroverze *chasidim versus mitnagdim*; *chasidismus* v pojetí *Martina Bubera*.

6) Pražské renesanční duchovní centrum

Předpoklady, širší historické a myšlenkové pozadí, důvody vzniku a význam, *Jehuda Liwa ben Becalel*, *Jom Tov Lipmann Heller*; *Safedské duchovní centrum*: charakteristika centra, historické pozadí vzniku, díla, významní učenci: *Josef Karo*, *Moše Cordovero*, *Jicchak Luria*, *Chajim Vital*.

7) Amsterdamské duchovní centrum (Holandský Jeruzalém)

Předpoklady, širší historické a myšlenkové pozadí, důvody vzniku a význam, *Traktát Theologicko-Politický* (*Baruch Spinoza*).

8) Židovská mystická tradice (kabala)

Pojemy “*kabala*” “*mysticismus*”, interpretace “*vzniku*” *kabaly*, *periodizace*, významné spisy a jejich charakteristika; *kabala* a *židovská tradice*; *kabala* a *křesťanská tradice*; *G. Scholem*, *M. Buber* versus *M. Idel*.

9) Výklad “Vzkříšení z mrtvých”

V *Tóře*, *rabínské tradici* (*rabínském judaismu*) a ve spise *Tchijat ha metim* - *Pojednání o zmrtvýchvstání* (*Moše ben Majmon*) v kontextu *křesťanské tradice* (*De civitate dei – O Boží obci*, *Augustin*) a *muslimské tradice* (*Korán*).

10) Pojetí “Stvoření”

V *židovské tradici* *Hebrejská bible*; *Rabínská literatura* (*midraš*) v kontextu spisu *De opificio mundi* - *O stvoření světa* (*Filón Alexandrijský*), *dialogu Timaios* a *prologu Janova evangelia*; *Sefer jecira* - *Kniha stvoření* - *recepce* tohoto spisu v *pozdější židovské tradici* a v kontextu *Pistis Sofia* a *Corpus hermeticum*; *porovnání* s *křesťanskou* a *islámskou tradicí*.

ISLÁM

1) Charakteristika předislámské Arábie

K náboženství: Charakterizovat teorie o možných podobách předislámského kultu, typologie křesťanství na Arabském poloostrově, charakterizovat arabské židy, možná role Ka'by v předislámském kultu, *dahr*, možné podoby předislámského ne-křesťanského a ne-židovského monoteismu.

Ke společnosti: charakteristika kmene s přesahem do role kmenů v dnešní arabské společnosti, role básníků, charakterizovat kmenové hodnoty a důvod jejich rozpadu před Muhammadovým prorockým vystoupením. Hospodářská situace v severní a jižní Arábii, karavanní obchod a interpretace jeho možného vlivu na vznik islámu.

2) Muhammad a raná muslimská obec

Charakteristika situace v Mekce, *hidžra*, charakteristika situace v Medíně. Kým byl Muhammad v Mekce, kým v Medíně. Sociální akcenty islámu. Kdo tvořil podle Medínské smlouvy *ummu*. *Džihád*-co to je, kým a za jakých okolností má být podle práva veden. Vliv bitev s Mekkánci na soudržnost (popř. existenci) rané *ummy*. *Interpretace možného konfliktu Muhammada s židy-tradiční pohled vers. pohled Patricie Crone a Michaela Cooka. Muhammadova smrt a rozkol rané muslimské obce.*

3) Korán a sunna

Korán: Způsob jakým na Korán hledí muslimové-srovnat s Biblií a Tórou. Způsob, jakým byla otázka autenticity potvrzena či napadena islamology a arabisty. Obsah Koránu, typologie a zaměření *súr*, redakce textu Koránu-kdy, kým, jak, kanonická různost. Exegese Koránu-středověká, modernistická, současná. Vztah *ší'y* a kanonické redakce Koránu.

Sunna: Co to je, charakterizovat témata, způsob redakce, kategorizace výroků, role *sunny* v životě muslima, v *šarí'e*.

4) Islámská profecie

Charakteristika termínů *nabí*, *rasúl*, etnický varovatel. Charakteristika termínu „prorok“ dle islámských východisek-srovnat se starozákonním pojetí proroků. Muhammadovo sebeepochopení v jednotlivých stádiích jeho působení. Charakterizovat islámské a koránské pojetí Adama, Abrahama, Mojžíše, Ježíše a srovnat je s jejich starozákonním a novozákonním pojetím.

5) Šarí'a

Charakteristika pojmů *šarí'a*, *bid'a*, *fiqh*. Hlavní zdroje islámského práva. Právní školy a jejich představitelé. Charakteristika a příklady klasifikace lidských činů do pěti kategorií. Rodinné právo, dědické právo a nadace, trestní právo. Pojetí státní moci od Muhammada do r. 1922. Role *šarí'y* v ústavách moderních národních států, příklady: Egypt, Turecko, Saúdská Arábie. Prvky *šarí'y*, které se neshodují s Všeobecnou deklarací lidských práv OSN-podrobně charakterizovat.

Jinověrci, jejich klasifikace a postavení (práva, povinnosti, omezení) od Muhammada do současnosti.

6) Osoby „blízké Bohu“-awlijá'

Charakteristika osoby „blízké Bohu“, *walího*, jak je okolím rozpoznán, typologie *awlijá'* co je to *baraka*, kult osob „blízkých Bohu“, problematika dělení religiozity na „lidovou“ a „vysokou“. Srovnat s křesťanským pojetím svěťce a s židovským konceptem *cadika*.

7) Islámský reformismus

Charakterizovat vlivy (vnější i vnitřní), které vedly k jeho vzniku. Významné osobnosti, školy, myšlenkový vývoj a vliv na současné podoby sunnitského islámu.

8) Islámská mystika

Vysvětlit pojmy „súfismus“, *tasawwuf*, charakterizovat co je to „mystika“ z pohledu křesťanské teologie a z pohledu religionistiky, nastínit počátky a současný stav bádání o islámské mystice.

Charakteristika *súfijů* a osob blízkých Bohu, Korán jako hlavní zdroj islámské mystiky, prorok Muhammad jako dokonalý člověk z pohledu islámské mystiky, *tariqa* jako cesta k Bohu, *tariqy* jako společenství *súfijů*. Islámská mystika dnes.

9) Ší'a

Charakteristika *ithná'ašariji* a *sab'íji*, věrouka a náboženská praxe. Charakteristika sunnitských anti *ší'itských* traktátů. (Vybrat si jeden a charakterizovat jeho argumentaci.)

10) Sunnitská věrouka

Vysvětlit termín „ortodoxie“ v křesťanském kontextu a uvést do jaké míry je přenositelný do islámské rozpravy. Srovnat význam „ortodoxie“ a „ortopraxe“ v sunnitském islámu.

Představit způsoby jakými se *qadaríja*, *džabrija* a sunnitská „ortodoxie“ vztahují k otázce svobody lidské vůle-srovnat s pelagianismem a učením Augustina o svobodné vůli člověka. Způsob jakým se *mu'tazila*, antropomorfisté a ortodoxie staví k tomu kdo je Bůh , jak tvoří a co jsou krásná jména Boží. Čím je Korán z hlediska sunnitské „ortodoxie“ a jak je/není možno s ním nakládat?

INDICKÉ TRADICE

1) Ústní charakter indických tradic

Různé žánry (védy, upanišady, itihásy, purány, poezie); základní charakteristika obsahu a účelu; rituál a počátky vědeckého myšlení v Indii; problémy s překlady a interpretací.

2) Významné příběhy spojené s důležitými božstvy

Atributy, symboly a ikonografie inspirované těmito příběhy.

3) Charakteristika nejdůležitějších filosoficko-náboženských škol (*daršanů*)

Hlavní témata a pojmy spojené s významnými osobnostmi; způsoby argumentace; nejvíce se zaměřit na *sámkhju*, *jógu*, *njáju*, a *védántu*.

4) Interpretace vybrané pasáže *Bhagavadgíty*

Z českého překladu (Filipský – Vacek); u absolventů sanskrtu i s přihlédnutím k originálu; srovnání různých exegetických postojů (Šankara, Rámánudža, někdo z moderních exegetů).

5) Pojetí božství a člověka v různých indických tradicích

Višnuistické, šivaistické, šáktovské, tantrické směry; poukázat na různá chápání (jednota-odlišnost člověka a božstva; personální a impersonální důrazy).

6) Rituály, meditace, etika; svátky, poutní zvyklosti a místa různých tradic

7) Pan-indické postavy a role v různých tradicích

Bráhman, asketa, král; vztah učitel-žák; problematičnost interpretací tzv. kastovního systému.

8) Setkávání Západu s indickými tradicemi v dějinách

Starověk a středověk; reformní hnutí v kontextu koloniální Indie 19. a první poloviny 20. století; přetváření tradičních ideálů a identit ve spojení s moderní komunální a nacionální politikou.

9) Tradičnější i inovativní skupiny s kořeny v Indii, které působí v euroamerickém okruhu

Rámakršnova misie, Transcendentální meditace, hnutí Haré Kršna, Jóga v denním životě, Sahadža jóga, Ánanda-márga, Brahma-kumáří, hnutí Bhagavána Radžníše.

10) Srovnání vybrané indické tradice s některým abrahámovským náboženstvím

V první fázi charakterizovat rozdílná východiska různých kultur, v druhé fázi se zamyslet nad hermeneutickými problémy studia odlišných kultur (problematický pojem „hinduismus“; textocentrismus; tempocentrismus; nedávná kritika západních interpretací Indie inspirovaná konceptem orientalismu E. Saída).

BUDDHISMUS

1) Hlavní témata, základní pojmy a charakteristika nejstaršího buddhismu

Uutrpění, žizeň, *nibbána*, *skandha*, *džhána*, řetězec vzájemně závislého vznikání.

2) Pálijský kánon a další uznávané texty starého buddhismu

Jako *Milinda-pañhá*, *Višuddhi-márga*). Interpretace vybrané pasáže kánonu v českém překladu.

3) Charakteristika mahájánových směrů

Různé teorie o vzniku mahájány; základní rozdíly oproti staršímu buddhismu; šíření mimo území Indie a vznik nových specifických forem (*čchan*, amidovské směry, japonský zen). Mahájánové texty a kult súter.

4) Filosofické školy buddhismu

Základní přehled starých i mahájánových škol, jejich důležitá témata a pojmy (pokud je známe, tak i osobnosti); charakteristika argumentace.

5) Tantrický (či severní) buddhismus

Charakteristika, vznik v Indii, šíření; tibetský buddhismus a jeho různé školy (základní historický přehled, specifičnost).

6) Meditace, etika, rituály a kalendáře různých buddhistických tradic

7) Významné příběhy spojené s důležitými postavami různých buddhistických směrů

Atributy, symboly a ikonografie inspirované těmito příběhy.

8) Reformní hnutí v buddhistických zemích v 19. a 20. století

Setkávání Západu s buddhismem, jeho různé interpretace a hodnocení ze západní perspektivy (srovnávání s křesťanstvím, hledání „racionálního náboženství“, spojování se sociálními reformami, nepochopení filosofů).

9) Tradičnější i výrazně inovativní buddhistické skupiny v euroamerickém okruhu ve 20. století

Učitelé théravádoví, dharma a americká kontrakultura, tibetské směry, zenové školy.

10) Srovnání vybrané buddhistické tradice s některým abrahámovským náboženstvím

Nejprve charakteristika shod a rozdílů, dále pak diskuse hermeneutických problémů spojených s interpretací odlišných kultur (problematičnost pojmu „buddhismus“; diskuse o tom, zda je buddhismus „náboženství“ či „filosofie“, nebo ještě něco jiného; textocentrismus versus žitá tradice).

KŘESŤANSTVÍ

1) Hebrejské a řecké kořeny křesťanství

Vznik církve na půdě židovství a proces oddělování se křesťanství od judaismu; inkulturace křesťanství ve světě antické kultury a filosofie; různé podoby vztahů „Athén a Jeruzaléma“ u vybraných autorů období patristiky (Tertullian, Klement Alexandrijský...)

2) Scholastika

Toretické základy scholastiky položené Augustinem a Boëthiem; Cassiodorus a „septem artes liberales“; Anselm z Canterbury; Petr Abélard; Bonaventura; Albert Veliký a Tomáš Akvinský; Jan Duns Scotus; William Occam; ideové zdroje jednotlivých autorů a jejich vliv na další vývoj; různé podoby vztahu teologie a filosofie

3) Reformace a různé podoby protestantského křesťanství

Reformátoři a jejich působení; reformační konfese a symbolické knihy; typy bohoslužeb; luterská tradice; reformovaná tradice; novokřtěnci; britská reformace; evangelikálové; reformace vs. katolická reforma; specifika protestantismu ve srovnání s katolickým a pravoslavným křesťanstvím

4) Problematika tolerance a intolerance v dějinách křesťanství

Postoje k nežidům a nekřesťanům v Bibli; souvislost intolerance se vztahem církve a státu, pokonstantinovské křesťanství jako státní náboženství; vnitrokřesťanská (in)tolerance (postoje ke „kacířům“, vztahy mezi křesťanským Západem a Východem, reformace vs. protireformace); postoje křesťanů k židům, antijudaismus; postoje křesťanů k muslimům, zkreslený obraz islámu na Západě; představitelé tolerance v renesanci a humanismu (Mikuláš Kusánský, Erasmus Rotterdamský), reformaci (Castellio) či osvícenství (Lessing)

5) „Genderová“ problematika v dějinách křesťanství

Ženy v kanonických textech a v prvotní církvi, vliv křesťanství na postavení žen ve společnosti; role žen ve středověké církvi a společnosti; ženy v renesanci a reformaci, „hon na čarodějnice“; emancipace žen a křesťanství; nejvýznamnější ženské postavy Nového zákona a církevních dějin

6) Křesťanská Bible

Formování (židovského a) křesťanského kánonu; Bible v originálních jazycích a ve významných překladech; přístupy k Bibli v různých církevních tradicích; druhy biblických spisů, literární žánry; různé způsoby výkladu, exegetické metody

7) Utváření křesťanské věrouky

Věroučné spory v raném křesťanství, křesťanství a gnostické směry; první nicejský koncil, okolnosti jeho svolání a jeho výsledky; dogmatické spory na dalších ekumenických koncilech; tzv. nechalcedonské církve

8) Katolický Západ a pravoslavný Východ

Západní a východní liturgie; církevní struktura na Západě a Východě; západní a východní dogmatika, srovnání teologických důrazů; vztah státu a církve v západním a východním křesťanství; východní katolické církve.

9) Křesťanské mnišství

Ideál křesťanského mnišství, srovnání s mnišstvím v mimokřesťanských náboženstvích; řeholní sliby a spiritualita; počátky křesťanského mnišství na Východě, Egypt (Antonín a Pachomius), basiliáni; katolické řeholní řády a kongregace (benediktini, žebravé řády, jezuité...)

10) Křesťanství a utváření západní civilizace

Křesťanská etika a humanizace západní společnosti; podíl křesťanství na zachování dědictví antické kultury a vzdělanosti; vliv křesťanství v právních dějinách; křesťanství a lidská práva; vliv křesťanství v dějinách umění; křesťanství a moderní kultura

B) Okruhy otázek k SZZk (Mgr.) - moderní a současná religiozita

1) Židovské myšlení po holocaustu

Pojmy "holocaust", "genocida"; historické pozadí; pasivita *versus* židovský odboj; interpretace holocaustu; "průmysl holocaustu"; holocaust a vznik státu Izrael; *Lilith* - (*Primo Levi*); *Rudolf Vrba* – *zpráva o Osvětimi*; židovský anti-sionismus.

2) Současné křesťanství

Početnost a rozšíření jednotlivých směrů křesťanství; ekumenismus; diskutovaná etická témata; současný stav vztahů křesťanství s jinými náboženstvími (zvláště s judaismem a islámem); nové směry v křesťanské teologii (teologie sekularizace, teologie osvobození, feministická teologie, teologie třetího světa, teologie ovlivněná moderní vědou...)

3) Diskuse o vymezení nových náboženských hnutí

Pojmy sekta, kult, alternativní náboženství, kulturní inovace versus kulturní import. Reflexe rámce, ve kterém diskuse probíhá: od M. Webera k W. S. Bainbridgovi a nejnovějším trendům.

4) Akademické studium nových náboženských hnutí ve vztahu k antikultovním skupinám a médiím.

Diskuse teorií konverze, postavení autority a modelů rodinných vztahů v nových náboženstvích.

5) Problémy výzkumu v nových náboženských skupinách

Vyrovnaní se s evangelizací, profesionálním PR, uzavřeností a nedůvěrou členů.

6) Zájem obyvatel českých zemí o indické tradice

První kontakty, situace za první republiky, po druhé světové válce). Skupiny působící v současné ČR (Jóga v denním životě, hnutí Haré Kršna, Česká hinduistická společnost, Sahadža jóga, skupiny inspirované Rámanou Maháršim).

7) Zájem obyvatel českých zemí o buddhismus

První kontakty, situace za první republiky a po druhé světové válce). Různé skupiny působící v současné ČR (Bódhi, Buddha-mangala, Kwan-um, Gelug-pa, Diamantová cesta).

8) Islámský „fundamentalismus“

Uvést k jakému prostředí se termíny náboženský „fundamentalismus“, „integrismus“ vztahují, proč je/není vhodné je aplikovat na proudy islámského reformismu, reformní proudy charakterizovat. Charakterizovat termín „islamismus“, uvést s jakými reformními proudy bývá nejčastěji spojován, zhodnotit, zda je to opodstatněné či nikoli.

9) Deprivatizace náboženství od konce 70. let 20. století

Objasnit pojmy privatizace /deprivatizace náboženství, charakterizovat a interpretovat vlnu návratu náboženství do veřejné sféry v rámci judaismu, křesťanství a islámu.

10) České křesťanství

Katolická církev v českých zemích a její vývoj od vzniku Československa do současnosti; vznik a vývoj církve českobratrské evangelické; vznik a vývoj církve československé (husitské); další křesťanská vyznání v českých zemích; ekumenické vztahy; zastoupení jednotlivých církví v dnešní ČR a jejich role v české společnosti

C) Okruhy otázek k SZZk (Mgr.) - teorie a metodologie religionistiky

1) Angažovaná religionistika

Nenormativní sebepochopení religionistiky versus pokusy o její instrumentalizaci; kritika versus apologie; religionistika jako „spásná disciplína“ (Eliade); praktické cíle religionistiky (J. Wach); transformace oboru podle W.C. Smitha; současné diskuze.

2) Fenomenologie náboženství jako dílčí religionistická disciplína

Fenomenologie náboženství (f.n.) a srovnávací religionistika; předpoklady f.n. (Schleiermacher, Dilthey, Husserl); vývoj f.n.; zástupci; aspekty; problematika spojená s fenomenologickým „rozuměním“ (Verstehen); f.n. v pohledu současné religionistiky.

3) Interpretace náboženství

Hermeneutika jako teorie interpretace; hermeneutické přístupy v religionistice (Wach, Eliade, Waardenburg, Paden); introspektivní hermeneutika a její kritika (C. Geertz); hermeneutická povaha religionistického výzkumu a jeho objektivita/subjektivita.

4) Religionistika a její „předmět“

Problémy s definicí náboženství: reflexe východisek, rámce a paradigmatu badatelů. Kulturní podmíněnost konceptu „náboženství“; normativní a „otevřené“ definice náboženství; pragmatické přístupy k vymezení náboženství; současné konceptualizace „náboženství“; definice náboženství jako *conditio sine qua non* existence religionistiky? Návrh řešení z pohledu mimoevropských kultur, ve kterém náboženství není univerzálním všelidským fenoménem (F. Staal, S. N. Balagangadhara, T. Masuzawa).

5) Historické a mocenské podmínění vzniku a rozvoje religionistiky

Kritika orientalismu, kolonialismu a křesťanské ideologie (E. Said, S. N. Balagangadhara, R. King, S. Sugirtharádžová).

6) Posvátné jako pojem religionistického metajazyka?

Vztah mezi jazykem vědy a předmětovým jazykem; sociologické versus fenomenologické (psychologické) uchopení náboženství (Durkheim a Otto); problém „redukcionismu“ v religionistice.

7) Sebepochopení aktérů v religionistickém výzkumu

Etnografické „from the native’s point of view“ a religionistika; W.C. Smith a jeho radikální požadavky; Waardenburgův výzkum intencionality; napětí mezi sebepochopením aktérů a religionistickým výzkumem; současné diskuze.

8) Náboženská zkušenost coby předmět a předpoklad religionistického výzkumu

Náboženská zkušenost coby předmět a předpoklad religionistického výzkumu; výzkum a podstata náboženství dle Otta; posvátné, numinózní a jeho momenty; posvátné jako kategorie apriori, Otto a Schleiermacher; nové diskuze.

9) Česká religionistika

Počátky, osobnosti, tendence, koncepce, problémy.

Schválil Mgr. Martin Fárek, Ph.D., vedoucí katedry religionistiky
a doc. ThDr. Ivan Štampach, garant magisterského studia religionistiky.